

Országos Jogászgűylés ujjászervezése, az Ő pályájának delelőjével esik egybe és az Ő nevével van összeforrva. Az az ambiciózus és tudományszerető fiatal gárda, amely köréje csoportosult és a mai mentalitással meg sem érthető lelkesedést és munkát vitt bele a Jogászegylet és Jogászgűylés felvirágoztatásába és ezzel a magyar jogi tudás kiszélesítése és kimélyítése körűli küzdelemben, benne mindig megtalálta önzetlen pártolóját és elismerő munkatársát. Az Ő szemében csak egy lépték számított: a tehetség és a komoly törekvés.

Temetik Nagy Ferencet. Ne temessék el vele az Ő lelkét, az Ő ideáljait.

A házastársak vegyes állampolgárságából eredő bonyodalmak.

A házastársak vegyes állampolgársága, amely a multban kivételes eset volt, — ma, a trianoni békeszerződés egyik specialitásaként, mindennapos esetté vált.

A békeszerződés ezrével termeli ki a család állampolgársági szétszakítást; mindennapi eset, hogy a férj, a feleség és a gyermekek, vagyis a család összes tagjai egyenként más és más államnak a polgárai.

Tudvalevő, hogy a házassági jogkérdéseket a „lex patriae“ elve értelmében kell megoldani, vagyis a házasság fennállásával, annak megszűnésével kapcsolatos személyi és vagyonjogi kérdések az érdekelt házastársak állampolgárságához igazodó hazai jog alapján bírálандók el. Ha a házásfelek állampolgársága *egy és ugyanaz*, a jogalkalmazás kérdése nehézséget nem okoz. A közös „lex patriae“ értelmében kell a jogtételeket alkalmazni. Magyar állampolgár házastársakra tehát kizárólag a magyar törvényes jogszabályokat. Mihelyt azonban a házastársak, a házasság fennállása alatt, vegyes állampolgárságuakká válnak, (pld. az egyik magyar a másik pedig román állampolgár): a jogi kérdések két „lex patriae“ uralma alá kerülnek.

Ezuttal arra az esetre kívánám az érdeklő figyelmét felhívni, mikor a házastársak egyike magyar a másik pedig utódállambeli honos és a házasság felbontásáról illetőleg a bontó ítélet hatályáról van szó. A hágai nemzetközi egyezmény (1911:XXII. t.-c.) kétségkívűl közös nevezőre hozza a jogi kérdések megoldását. *Az utolsó*

közös törvényhozásra utalva, egy jogrendszer alá rendeli a döntést. Amikor azonban nemzetközi egyezmény alkalmazhatósága szóba sem jöhet, a házassággal kapcsolatos kérdések *kétféle* jogrendszer döntése alá kerül: a legcsudálatosabb helyzetek állhatnak elő. Magyar bontó ítélet keletkezhetik, mert hiszen az egyik házastárs magyar állampolgár (H. T. 114. §.), ámde az az ítélet nem hatályos a másik házastársra nézve, aki utódállambeli honos és ahol a magyar ítéletet az utódállambeli házastársra nézve nem ismerhetik el érvényesnek, mert a kizárólagos hazai bírászkodás van fenntartva. Ha pedig utóbbinak hazájában az ottani bíróság jogerős bontó ítéletet hozott, ez a magyar házastársra nem lesz hatályos. Ahhoz tehát, hogy a házasságnak bontó ítélet következtében történt megszűnése okából *a házastársak mindketten* szabad állapotba kerülhessenek: két jogerős ítéletre van szükség, magyar és utódállambeli bíróságtól hozott jogerős ítéletekre.

Hogy a kétféle jogból szörnyű bonyodalmak és szinte megoldhatatlan összeütközések származhatnak, az kézenfekvő. Ha a házastársak között békésen nem rendezett kérdések vita tárgyává válnak, szinte lehetetlen a jogkérdések észszerű megoldása. Ugyanarra a házasságra nézve az egyik ítélet a férj, a másik a nő hibájából és vétkesnek nyilvánításával mondja ki a bontást. Homlokegyenest ellenkező vagyoni jogi rendelkezésekkel és a gyermekek elhelyezésére nézve is egymással összeférhetetlenül; ne felejtjük ugyanis, hogy mindkét perben az alperes ismeretlen helyen tartózkodóként szerepelvén, a felperesi állítások fognak ítéletileg elismertetni. A nemzetközi jogsegély, — ha az ítélet nemzetközi végrehajtásáról van szó — csődöt mond, mert pl. a magyar állam bizonyára nem fogja azokat a magyar honos gyermekeket a külföldi ítélet alapján a külföldi szülőnek kiadatni, akikre a magyar ítélet akként rendelkezett, hogy ezek a magyar szülők gondozása alá bocsájtandók. Persze ugyanigy fog a külföldi állam is eljárni, ha az ő ítéleti rendelkezésével ellenkező magyar ítéleti rendelkezésnek végrehajtásáról lenne ott szó.

Ezuttal a kérdés complexumnak egy egészen speciális esetére óhajtanám az érdeklődő figyelmét felhívni. És pedig a szabad illetőleg kötött állapot kérdésére új házasságkötés esetén vegyes állampolgárságnál, amikor csak egy bontóítélet keletkezett. Példa világosítsa meg a kérdést. Adva van: a férj, mint magyar honos, a feleség, mint szerb-horvát-szlovén állampolgár és tegyük fel, hogy utóbbi állam illetékes bírósága a házasság fel-

bontását jogerős ítélettel kimondta. Kétségtelen, hogy ennek ellenére (a H. T. 114. §-a értelmében) *a férj* még mindig *kötött állapotban van*, (rá nézve a házasság külföldi felbontása nem hatályos), míg a feleségre nézve a korábbi házasság megszűnven ő feltétlenül *szabad állapotban van*. A házasság fennállása, illetőleg megszűnése két egymással szemben álló jogrendszer szabályai szerint lévén elbirálandó, az egység szükségképen megsemmisül és előáll két egymástól különböző jogi helyzet. Házasság már nincs az egyikre nézve, de a másikra nézve a házasság változatlanul fennáll. Fennáll akkor is, ha a korábbi házastárs további új házasságot kötött, más család kebelében éli életét; az ítéletet hatályosnak nem tekintő állam honosa változatlanul a korábbi kötelékben áll mindaddig, míg a korábbi házasság az ő reá érvényesülő „*lex patriae*“ jogszabálya szerint meg nem szűnik vagy érvénytelennek nyilvánítva nincs.

Ebből következik tehát, hogy a példának keretében felhozott férfi új érvényes házasságot abszolúte nem köthet, ellenben a feleség, mint külföldi és a külföldi jog szerint szabad állapotban levő nő, köthet új házasságot, nemcsak külföldön, hanem Magyarországon is. Az itteni új házasság nem lesz bigámia, még akkor sem, ha az új házastárs, akivel kötötte magyar állampolgár. Pedig ebben az esetben a nő újból magyarrá válván előáll az a csodálatos helyzet, hogy a nő a magyar jog szerint törvényes felesége ugyan az újabb férjnek, de korábbi férje neki még mindig törvényes férje.

Tegyük fel, a példánkban szereplő házastársak megbékülnek egymással és a házasságot szeretnék annak rendje és módja szerint folytatni. Mit kell tenniök? A kérdés annál is inkább felvethető, mert tudtommal elvi állásfoglalás ebben az irányban mindeddig nem történt. Ismételten: *a külföldi nőre nézve jogerős bontás van*, ő tehát a férjnek nem felesége, ellenben a férj neki még most is férje. Pusztán újból felvenni az életközösséget, aligha lesz kielégítő megoldás, hiszen a külföldi bontó ítéletnek a nőre hatályos voltát a magyar törvény parancsolja akkor, mikor a nőre alkalmazandónak mondja a *lex patriae* jogelvét. A bontó ítéletet pedig nem döntheti meg egymagában az a tény, hogy a bontás után a házaspár újból együttélnek. Az is igaz, hogy a férjnek — *ad personam* — a feleség most is házastársa, hiszen az ítélet ő rá nem hatályos, amiből logice következik, hogy az ő *szempontjából* tulajdonképpen nincs szükség semmiféle lépésre, ő *folyamatosan és állandóan* férj. A megoldás tehát nyilvánvalólag új *különös* házasságkötésben

keresendő, amely azzal a sajátos színezettel van felruházva, hogy csak az egyik fél szempontjából jogszerző. A kopuláláskori akaratkijelentés a nő részéről kétségkívül az, hogy volt férjével újból házasságot akar kötni, ellenben a férj akaratkijelentése csak annyi jogi értelemmel bírhat, hogy a férj akarja azt, hogy a vele állandóan és folytonosan házassági viszonyban álló feleség a saját személyére nézve külföldi joga adta helyzetéből kifolyólag újból megszerezze a házastársi minőséghez kapcsolódó jogokat.

A praxisban tehát a H. T. 113. §-ának 3. bekezdésében foglalt felmentést a felek az igazságügyminiszteriumban kérelmezhetik s figyelemmel a szokatlan és egészen speciális helyzet adta ama körülményre, hogy az állami anyakönyvvezetők felsőbb irányítás nélkül alig vállalkoznának a közreműködésre a kötésnél, indokolt az igazságügyminisztertől eredő és az anyakönyvvezetőnek szóló olyan utbaigazító ad hoc rendelet kiadása, amely utal arra, hogy a közreműködést nem akadályozza a házassági kapcsolatok az egyik félre nézve fennállása; de erre való tekintettel a házassági anyakönyv megjegyzési rovatában feltüntetendő, hogy a felek ezzel az új kötéssel az egyik félre nézve a külföldi jog szerint megszűnt, de a másik félre fennálló házasságot kívánták mindkettőjükre hatályosan létrehozni.

A felhozott érdekes jogeset, amelynek persze más variációi is lehetnek és sok más részletkérdést is felvethet, ismét rámutat arra, hogy a különböző *lex patriae*-k mellett a házasság egységessége szükségképen felbomlik. S előáll a megszűnés szempontjából a két széthuzó megállapítás, hogy a házasság fennáll és a házasság nem áll fenn, — mint ahogy ugyanez áll elő a házasság keletkezése szempontjából — vegyes állampolgárság esetében — akkor, ha a kötés formájára nézve a *lex patriae*-k egymással ellentmondóan rendelkezvén, a polgári kötéssel az egyik félre nézve létrejött, a másikra nézve pedig nem keletkezett házassági kötelék.

Dr. Scholtz Géza
igazságügyminiszteri tanácsos.